

APUNTS.

“*Affaire Dreyfus*”

E. Rodriguez

ANTECEDENTS HISTÒRICS

La Tercera República Francesa (*Troisième République* (1870- 1940)).

Després de la **batalla de Sedan*** (v. glossari), i la caiguda del II Imperi (Napoleó III, 1 de setembre de 1870), i dels fets de la **Comuna de París*** (18 març-28 maig 1871), el 21 de gener de 1875 (per un sol vot de diferència) l'Assemblea Nacional proclama la III^a República i es redacten les lleis constitucionals. Fins el 1879 els republicans no tindran, però, una clara majoria enfront dels realistes o monàrquics.

Context polític.

La República es va haver d'enfrontar a tres crisis:

1. El boulangisme¹ (1899).
2. L'escàndol del **Canal de Panamà**² (1892), que havia compromès un centenar de polítics francesos, entre ells el futur Primer Ministre **George Clemenceau*** que va perdre el seu escó el 1895 a causa d'aquest conflicte.
3. Ascensió de l'anarquisme³.

Inestabilitat política:

- Formació de diferents aliances dins de l'Assemblea Nacional:
 - Republicans i radicals
 - Orleanistes*
 - Legitimistes*

¹ Moviment polític (1886-1891) encapçalat pel general **Georges Boulanger*** (1838-1891) militar que amb les seves exigències extremistes (revengeja contra Alemanya, revisió de la constitució) Reuní al seu voltant un grup d'opositors de dretes. Va ser Ministre de Guerra, tenint una gran popularitat per les seves reformes i el discurs bel·licista continu. Fou detingut el 1889 a conseqüència dels seus plans de portar a terme un cop d'Estat.

² Ferdinand de Lesseps (1805-1894) després de l'èxit assolit per la construcció del Canal de Suez (acabat el 1869) projecta el Canal de Panamà. Crea la *Compagnie Universelle du Canal Interoceanique de Panamà*. El poble francès col·laboraria comprant accions. Però la compra innecessària del ferrocarril de Panamà (que no farien servir mai), la febre groga i la malària, la planificació nefasta de l'obra provocava esfondraments continus fa que el projecte entri en crisi. El 1889 es dissol la *Compagnie Universelle* a causa de la crisi financera deixant 85.000 inversors arruïnats. La construcció del Canal de Panamà va originar la pitjor crisi financera de la Tercera República. El 1892, el periodista antisemita Édouard Drumont aprofita l'escàndol i denuncia els empresaris jueus del projecte. Aquest cas d'antisemitisme serà un clar precedent del Cas Dreyfus.

³ Amb l'assassinat del president Marie François Sadi Carnot per l'anarquista italià Jeronimo Caseiro el juny de 1894.

- Hi va haver cinc governs i tres presidents:

Sadi Carnot (1887-1894)

Jean Casimir- Perier (1894-1895)

Fèlix Faure (1895-1899)

- L'*Affaire* Dreyfus es dona en el govern del primer ministre **Jules Méline*** (majoria de les dretes). El govern de Méline destaca per:

- Oposició a l'esquerra,
- Oposició a republicans,
- Conservadorisme.
- Voluntat d'apaivagar la lluita anticlerical

Context militar

- Antecedent punyent de derrota de França (1870) en la guerra franco- prussiana, amb la pèrdua d'Alsàcia i de Lorena.

- França s'havia de recuperar després de ser derrotada per Prússia. L'*Affaire* Dreyfus serà una revenja d'aquesta victòria, emprant el corrent creixent d'antisemitisme i "descobrint" (inventat-se) una xarxa d'espionatge a París en favor del germànics.

El 1871 es crea la *Secció d'Estadístiques*, depenent del Ministeri d'Afers Exteriors (Maurice Paléologue, ministre), amb funcions de contraespionatge militar. Formada per alguns oficials i civils, la *Secció* té també la funció de controlar els moviments de l'Ambaixada Alemanya (rue de Lille, París).

La premsa, interessada en aquests misteris d'espies, fa sortir a la llum pública, l'any 1890, el cas de l'arxivista Boutonnet, per la venda d'uns plànols d'un obús, jutjat i condemnat. Creixent clima enrarit, amb el rerefons de la carrera armamentística, que donarà lloc a tota una trama d'espionatge i contraespionatge.

Destacats protagonistes en el cas Dreyfus:

- Tinent coronel Jean Sandherr, alsacià i antisemita, cap de la *Secció d'Estadístiques* l'any 1894.
- El 1896 serà el **coronel Picquart***.
- L'agregat militar alemany a París era el **Comte Maximilian Von Schawartzkoppen***.

Context Social

Els cercles de poder estaven influenciats per l'antisemitisme, corrent general a tota Europa. Els jueus francesos no estaven ben vistos. En acusar (a partir d'un muntatge de la *Secció*) d'espionatge a un capità jueu i alsacià, **Alfred Dreyfus***, si no es produïa la seva condemna, encara que les proves aportades no eren concloents, la premsa de

dreces del moment acusaria l'exèrcit d'encobrir un traïdor jueu. S'organitzà, per tant, un judici ràpid, volent- se desprendre de Dreyfus el més aviat possible.

El clima del moment estava presidit pels següents trets:

- Augment del nacionalisme i l'antisemitisme⁴.
- Ressorgiment del clericalisme.
- La premsa tenia la llibertat d'escriure qualsevol tipus d'informació, verdadera o falsa (menys en casos d'injúries a particulars).
- La moda del duel (espasa o pistola), com indicador de la tensió agressiva de la ciutadania.

El 1895 hi havia uns 80.000 jueus a França (40.000 d'ells a París) i 45.000 més a Argèlia.

⁴ Les manifestacions antisemites es difonia per premsa *La Libre Parole*, *L'Éclair*, *Le Petit Journal*, *La Patrie*, *L'Intransigeant*, *La Croix*.

Després de la fallida d'un banc catòlic el 1882 s'acusa solament empreses de la banca jueva, i més tard Edouard Drumont (1844-1917), periodista i escriptor catòlic, antisemita, antimacó i nacionalista francès, publica el 1886 *La France juive* amb 150.000 exemplars el primer any. El 1890 funda la Lliga Antisemita de França. La majoria dels catòlics secunden la campanya antisemita.

CRONOLOGIA DEL CAS DREYFUS

1894

El **26 de setembre**, la dona de la neteja (espia del contraespionatge francès) havia descobert dins la paperera de l'agregat de l'ambaixada alemanya a París, el comandant **Max Von Schwartzkoppen**, una carta manuscrita (*bordereaux*), indicant un proper enviament de documents secrets i les característiques del nou canó francès.

El *bordereaux* arriba a mans del Ministre de Guerra francès, el general **Auguste Mercier***. S'ordena una investigació, i aviat s'havia de trobar un culpable. Dreyfus donava el perfil perfecte: jueu, d'origen alsacià i viatjava amb regularitat a Alemanya. Per lligar tots els vímets, es sol·licita un tendenciós estudi grafològic, amb el resultat esperat: la lletra "era" del capità Dreyfus.⁵

El **13 d'octubre** Dreyfus rep una citació: el dilluns 15 d'octubre s'ha de presentar de paisà davant el comandant en cap. Li agafen una mostra de la seva lletra, amb l'excusa que havia de cursar una sol·licitud de documents oficials. Després d'unes ratlles, Dreyfus se n'adona del parany, però ja és tard: és detingut al mateix Ministeri de Guerra, pel comandant **Du Paty de Clam***, i és acusat d'alta traïció.

Del 19 al 21 de desembre s'inicia el judici. A la presó de Cherche- Midi, el capità d'artilleria Alfred Dreyfus és condemnat de traïció pel tribunal militar. El judici havia començat quatre dies abans, sota la presidència del coronel Maurel i les protestes de l'advocat de Dreyfus, **Edgar Demange***, són inoperants.

Entre les irregularitats que es cometeren al judici, a banda d'intentar ocultar-ho a l'opinió pública, hi ha l'entrega un *dossier* al tribunal (mentre estaven deliberant) sense que la defensa restés al corrent. Al *dossier* hi havia documents manipulats per fer coincidir totes les proves contra Dreyfus, més un memoràndum escrit pel comandant Du Paty de Clam, tergiversant fets biogràfics de l'encara capità Dreyfus.

El capità Dreyfus.

⁵ Una altra de les teories més recents: El tinent coronel Sandherr, cap del servei de contraespionaje, de connivència amb el comandant Ferdinand Walsin Esterházy, membre en el passat del Bureau de Statistique, tractarien de despistar al govern alemany sobre un projecte secret relatiu al canó de 75mm model 1897. Amb el bordereau, oferint detalls al govern germànic sobre un canó distí, es tindria el projecte d'assabentar-los de l'existència d'aquest mortífera arma. En tal cas, Dreyfus hauria estat una peça més de l'engany perpetrat pel contraespionatge francès.

El **22 de desembre** es condemna Dreyfus a esser deportat a la Illa del Diable, a la Guaiana Francesa.

Abans d'acabar l'any, el **31 de desembre** es refusa el recurs de revisió del cas.

1895

Però les humiliacions no acaben aquí. El dia **5 de gener** de Dreyfus serà degradat públicament al Camp de Mart, al pati de l'Escola Militar. El prepotent general Darras li arranca els galons i trenca el seu sable. Dreyfus li recrimina:

- *“Vostè està degradant un home innocent! Visca França! Visca l'exèrcit!”*

Degradació de Dreyfus al camp de Mart, mentres Darras s'ho mira des del cavall.

El govern alemany negava enèrgicament qualsevol participació en el cas Dreyfus.

El **15 de març**, Dreyfus arriba a l'Illa del Diable. Mentre esguardava ser embarcat, a la illa Ré, el capità havia rebut algunes visites de la seva esposa, però en la llunyana illa tropical es va trobar sol, acompanyat únicament pels seus vigilants que tenien prohibit parlar amb ell. Lebars, un dels guàrdies, li fa la vida impossible, obligant-lo a fer tot tipus de treballs i amb una alimentació sota mínims, fet que provocà que l'ex-capità caiguí malalt.

Colònia penal de la Illa del Diable, abolida en 1938.

El **juliol de 1895**, el coronel Sandherr és succeït pel tinent coronel Marie- Georges Picquart, convertint-se en el cap del Servei de contra- intel·ligència.

1896

Paral·lelament, s'interceptava la correspondència de Dreyfus i es continuava vigilant les escombraries de l'ambaixada alemanya. D'aquesta manera, el **2 de març** descobreixen un *petit bleu*⁶ escrit per von Schwarzkoppen i dirigit al **comandant Esterházy**^{7*}. De seguida, Picquart el fa vigilar i el descobreixen visitant l'ambaixada alemanya.

A més a més, arriben a Picquart dues cartes amb la cal·ligrafia d'Esterhazy. La lletra d'aquest, que s'assembla a la de Dreyfus, sorprèn per ser molt semblant a la del famós bordereaux.

L'**1 de setembre de 1896**, Picquart comunica a l'Alt Comandament que l'expedient secret no conté cap prova contra Dreyfus, i que el culpable era, amb tota probabilitat, Esterhazy.

El mes de novembre, el **comandant Henry*** aconsella a Picquart que no reobri el cas. Veient que s'arribaria fins al final, Henry decideix completar fraudulentament l'expedient de Dreyfus⁸.

Dreyfus volia demostrar que era innocent i l'única manera era vetllar per la seva salut, fins que algun dia pogués tornar a França; estableix una rutina diària, amb exercici físic, lectura de llibres,... Es va convertir en un grafòman: escrivia la seva defensa, cartes a la seva dona, al seu advocat i a tothom qui volgués llegir la seva història. Continuava declarant la seva innocència.

⁶ Carta especial de paper fi, blau, que es feia servir pel correu local de París.

⁷ Esterhazy era fill d'un general francès, de la família il·legítima dels rics Esterhazy d'Hongria. Esterhazy necessitava diners per mantenir el seu llibertinatge a París. Perdedor en la borsa inverteix en un prostíbul, i carregat de deutes comet traïcions diverses vegades. Abans de facilitar els informes militars a Schwarzkoppen, els proporciona a la premsa.

⁸ Històricament aquest fet es coneixerà com "el fals Henry". El coronel Henry fa una carta falsa enviada per l'agregat militar italià als seus homònims alemanys, on Dreyfus era titllat de traïdor. Maurras parlarà de "falsificació patriòtica".

El **14 de setembre de 1896** el diari l'*Éclair* publica, de forma il·legal, la comunicació de d'informes secrets als jutges del Consell de Guerra.

Els familiars i amics de Dreyfus mantenen el cas latent, filtrant rumors de fugides i càstigs contra Dreyfus.

Dreyfus es troba que ha passat un any i la seva salut es va deteriorant cada jorn, fins que al setembre de 1896 deixa d'escriure el seu diari. Es debilitava físicament i psíquicament. L'acaben traslladant a una cabanya millor condicionada.

Lucie Dreyfus, esposa del capità, demana la revisió del cas, per violació de les normes de procediment militar.

L'**1 de novembre de 1896**, **Bernard Lazare**⁹ publica a Brussel·les el fulletó *Un error judicial. La veritat sobre els cas Dreyfus*, adjuntat com a fitxa dies després a *Le Matin*, avançant-se en poc més d'un any al més famós "J'Accuse!" de Zola.

Destinen el coronel Picquart a la frontera de l'est i després a Tunísia, mentre el comandant Esterházy era absolt per una junta militar, dominada per l'extrema dreta i antisemites, negant-se a revisar el cas Dreyfus. Silencien els fets, però alguns rumors arriben a personalitats de l'esquerra.

1897

Mes de **gener** : Henry és nomenat cap de la Secretaria d'Intel·ligència.

Al **juliol**, Picquart parla amb el seu amic i advocat **Louis Leblois***, que pel seu torn convenç a **Scheurer-Kestner**, vicepresident del senat, de la innocència de Dreyfus.

Els oficials Gonse, Henry i du Paty du Clam fan front comú amb Esterházy. Per contrapartida, **Gabriel Monod*** publica l'error judicial que s'ha comès amb Dreyfus al diari *Le Temps*, al **novembre**.

Mathieu Dreyfus*, germà d'Alfred, amb l'ajuda del periodista Bernard Lazare, del senador Scheurer-Kestner i del diputat Joseph Reinach, promou una campanya a *Le Figaro*, exigint la revisió del judici del 1894 i culpant Esterházy. La resposta de la dreta no es fa esperar. Emile Zola, proper a idees d'esquerra radical i dels grups socialistes, entra en acció. Amb *Le Figaro* es trenca la conspiració de silenci.

De **novembre a desembre**, Zola publica articles a favor de la innocència de Dreyfus a *Le Figaro*.

⁹ Escriptor y periodista polític francès, anarquista i jueu. (Nimes, 1865-Paris, 1903). És un dels primers en defensar Dreyfus. Els seus llibre " *Silenci sobre l'assumpte* " (a principis de 1895) i després " *Un error judicial, la veritat sobre el cas Dreyfus* " (1896) mobilitzaran l'opinió pública molt abans que Zola.

Al **desembre**, Esterhazy compareix davant un tribunal militar a voluntat pròpia aconsellat pel Servei d'Intel·ligència. Davant la sorpresa de tots, és absolt el gener de 1898, al temps que el president del Consell de Ministres, Méline, rebutja la revisió del cas Dreyfus.¹⁰

1898

Només calia una espurna per fer trontollar-ho tot. El **13 de gener** apareix un article d'Emile Zola a la primera pàgina del diari *L'Aurore*¹¹.

Aquest mateix dia, la policia arresta el tinent coronel Picquart, que és condemnat a setanta dies de presó al Mont Valérien.

Zola és amenaçat de mort per l'extrema dreta. Del **7 al 23 de febrer**, compareix davant un tribunal per “les difamacions” del seu article de *L'Aurore*. És declarat culpable, condemnat a un any de presó, multat amb tres mil francs i se li retira la Legió de l'Honor. Després de recórrer la sentència, Zola és declarat en rebel·lia doncs tement per la seva vida, s'exilia a Anglaterra.

El **25 de febrer** es crea la *Lliga Francesa per a la Defensa dels drets humans i ciutadans*.

El **7 de juliol** Cavaignac, nou Ministre de Guerra, afirma tenir proves irrefutables, extretes de l'expedient secret, de la culpabilitat de Dreyfus.

Picquart escriu al President del Consell precisant que de les proves irrefutables, dues d'elles són falses i l'altre és un muntatge. El ministre denuncia Picquart i Leblois.

Jean Jaurès* publica *Les probes*, una sèrie de petits articles, a *La Petite République*.

El **13 d'agost**, el capità Cuignet, depenent de la jerarquia militar de Cavaignac, confirma que el document pel que van condemnar Dreyfus era fals: fou el coronel Henry, oficial del *Service de Renseignements* qui el va falsejar. Cavaignac dimiteix.

El coronel Henry es declara culpable el 30 d'agost. El 31 es suïcidà a la presó de Mont-Valérien.

1899

Al **gener**, el **Tribunal Suprem***, que al juny havia començat a revisar l'expedient Dreyfus, ordena la revisió del cas.

El **16 de febrer** mor Félix Faure, adversari de la revisió del cas Dreyfus.

¹⁰ Serà quan declara “ *el cas Dreyfus no existeix* ”.

¹¹ Vegis annex.

Al **juny**, arresten du Paty du Clam. El **Tribunal de Cassació*** cancel·la el judici de 1894 i decideix realitzar un nou Consell de Guerra.

El 9 de juny Alfred Dreyfus deixa la Illa del Diable i és portat a França, a la presó militar de **Rennes**.

Zola torna de l'exili el juny ¹² i entre agost i setembre

El 18 de juliol, Esterházy publica a *Le Matin* la seva confessió reconeixent la falsedat de tot el procés contra Dreyfus, però que ell va actuar segons ordres dels seus superiors. Sorpresa: tornen a condemnar Dreyfus; és a dir, no accepten a reconèixer l'error del 1894. Ara a sols a 10 anys de presó.

El 19 de setembre, Loubet , president de la República, indulta Dreyfus, però l'opinió pública vol que la dignitat de Dreyfus rest immaculada. .

1900-1935

El **24 de desembre de 1900** el Senat vota la llei d'amnistia sobre tots els fets i autors militars i civils relatius al Cas Dreyfus.

La nit del **28 al 29 de setembre de 1902** , Émile Zola mor, segons sembla, asfixiat pel fum de la xemeneia de casa seva¹³. Enterrat el 5 d'octubre de 1902 al cementiri de Montmartre, **Anatole France*** pronunciarà les següents paraules:

“L’hem d’envejar, fou un moment de consciència humana”

El **12 de juliol de 1906** rehabiliten Dreyfus a l'exèrcit i a Picquart amb el grau de General de Brigada.

Dreyfus morirà a París el **12 de juliol de 1935**. Només cinc anys abans (1930) la seva reputació va quedar restaurada, doncs encara quedaven dubtes de la seva innocència, a causa de la publicació dels Carnets de Schwartzkoppen en 1930.

Dreyfus, finalment, era reconegut innocent.

¹² Tot i la sentència condemnatòria contra ell, el Govern no pren cap mesura.

¹³ Cal recordar les amenaces de mort que havia rebut.

ZOLA I EL CAS DREYFUS

Émile Zola

Cronologia mínima

El 3 de Gener de 1898.

Zola publica el “*J’Accuse*” a “*L’Aurore*”.

Del 7 al 23 de febrer de 1898.

Zola és amenaçat de mort. En el judici per l’article se’l declara culpable, és condemnat a un any de presó, multat amb tres mil francs i se li retira la Legió de l’Honor.

Zola es refugiarà a Anglaterra , mentre, a França, es mostra la falsedat de la condemna a Dreyfus.

Juny de 1899.

Malgrat l’exili, torna a França i el govern, tot i estar-ne assabentat, no l’arresta.

29 de setembre de 1902.

Troben mort Zola asfixiat degut a les emanacions de la xemeneia de casa seva. No s’aclareix si és un assassinat.

Els articles de Zola sobre el cas Dreyfus¹⁴

Els següents escrits de Zola sobre el cas Dreyfus daten del període de desembre de 1897 a desembre de 1900. El perquè ho farà, ens ho diu ell mateix:

“Un escriptor que ha emès judicis i ha pres responsabilitats en un cas tan greu, té el deure de fer pública la seva actuació”¹⁵

Zola publica els articles no per aconseguir fama, aprofitant el cas i l'escàndol; espera el final del procés Dreyfus per fer-los públics.

El 1894, Zola és a Roma quan s'inicia el cas Dreyfus i no va ser fins novembre de 1897 que es comença a apassionar *“en primer lloc exaltat pel drama. I per la pietat, la fe, l'anhel de veritat i de justícia, després”¹⁶*.

1 de desembre de 1897

LA CONFRADIA

En aquest article recrimina que Dreyfus estigui pagant la derrota del 1870 enfront els prussians. Del corrent antisemita del moment escriu *“...ni els estimo ni els odio. No tinc entre ells cap amic íntim. Per a mi són homes i amb això ja n'hi ha prou”¹⁷*.

5 de desembre de 1897

EL JUDICI

Aquest és el darrer dels tres articles que va publicar a *Le Figaró*.

Carrega contra el judici *“l'espectacle ha sigut inaudit, ha superat en brutalitat i en declaracions indignes els pitjors instints, les majors baixeses mai confessades per la bèstia humana.”¹⁸*

És el moment que els defensors de Dreyfus han aconseguit un Consell de Guerra i mostrant la seva confiança que es farà justícia ; escriu: *“ara resta callar i esperar, doncs en ens correspon a nosaltres dir la veritat”¹⁹*.

També critica la premsa que trastorna les masses fomentat l'escàndol i el sectarisme, mediatitzant el judici del poble mitjançant mentides i difamacions, i que no han pres partit, és a dir, no s'ha posicionat a favor de la justícia.

Als dirigents els “insinua” la seva inoperància , doncs *“ja fa més d'un any que estan advertits de l'error judicial i no s'atreveixen a fer res...i ells són els culpables”* de tot el que està passant i de la trista imatge de França percebuda internacionalment.

Finalment ressalta la negativitat a que porta l'antisemitisme, fent esment de l'escàndol del Canal de Panamà i ara el cas Dreyfus.

¹⁴ Vegis ZOLA, Émile: *Yo acuso: la verdad en marcha*, Prensa Ibérica, Barcelona, 1998.

¹⁵ op. cit Pàg. 19

¹⁶ op. cit pàg. 23

¹⁷ op. Cit. pàg 29

¹⁸ op. Cit. pàg.32

¹⁹ op. Cit. pàg.32

14 de desembre de 1897

CARTA A LA JUVENTUT

Es queixa del posicionament dels joves, en contra de la intervenció a favor de Dreyfus per part del senador francès Monsieur Scheurer-Kestner.

A continuació repassa anteriors aixecaments de les joventuts universitàries al barri Llatí de París, sempre en contra de les injustícies, a favor dels humils, a favor de Polònia, de Grècia...comparant amb el seu posicionament en contra de Dreyfus, en un cas tan clar d'injustícia.

Els proposa que descartin l'antisemitisme i el hi recorda Kestner, personatge que encara "*creu en la bondat i l'equitat dels homes*".

Recorda el camí que Zola i els companys van fer en la seva joventut i que ara té el deure de continuar la joventut actual, lluitant per la humanitat, la veritat i la justícia.

6 de gener de 1898

CARTA A FRANÇA

És el moment de la citació d'Esterhazy per presentar-se a Consell de Guerra. Els experts han tornat a revisar la lletra de l'escrit i conclouen que és de Dreyfus.

Zola esclata i comenta que s'estan burlant de la justícia, i l'*opinió pública s'ha format en gran part a partir de mentides, d'històries extraordinàries i estúpides que publica la premsa cada matí*'²⁰

Critica l'*Écho de Paris* i *Le Petit Journal* diaris literaris avantguardistes i tant poc clars en el cas Dreyfus, fent retornar França a la intolerància, la teocràcia i la persecució dels jueus de l'Edat Mitjana.

13 de gener de 1898

J'Accuse.²¹

Carta a Monsieur Félix Faure,
President de la República.

Es va publicar a l'*Aurore*. Zola el volia publicar com a fulletó, però al prendre partit el diari, contacta amb el director Monsieur Ernest Vaughan, per a que el text obtingués major transcendència. Es van vendre 300.000 exemplars.

²⁰ op. cit. pàg. 64

²¹ Traduït del castellà de ZOLA, Émile: *Yo acuso. La verdad en marcha*, Tusquets, 1998(1969), Barcelona, pp.75-99.

Senyor president,

Em permetrà vostè, en agraïment per la benèvola acollida que em dispensà un dia, que em preocupi per la seva merescuda glòria i que li digui que la seva estrella, tan afortunada fins ara, es veu amenaçada per les més vergonyosa i inesborrable de les màcules?

Ha sortit vostè indemne de les calúmnies més rastreres, ha conquerit els cors de la gent. Apareix radiant en l'apoteosi d'aquesta festa patriòtica que ha estat per França l'aliança russa, i es disposa a presidir el solemne triomf de nostre Exposició Universal, que coronarà nostre gran segle de treball, de veritat i llibertat. No obstant, quina taca de llot sobre el seu nom – em proposava dir el seu regnat- ha llençat l'abominable cas Dreyfus! Un consell de guerra acaba d'atrevir-se, per decret, a absoldre un individu com Esterhazy, suprem insult a tota la veritat, a tota justícia. Està dat i beneit, França ostenta ara la taca a la cara i la història escriurà que semblant crim social fou possible sota la seva presidència.

Però si ells s'atreviden, jo també gosaré. Diré la veritat, perquè vaig prometre dir-la si no ho feia plenament la justícia. El meu deure és parlar, no vull ser còmplice. Les meves nits es veurien assetjades per l'espectre de l'innocent que, patint el més horrible suplici, expira el crim que no ha comès.

I a vostè, senyor president, el cridaré aquesta veritat, amb tota la força que em dona el meu rebuig d'home decent. En el seu honor, vull suposar que vostè ignora aquesta veritat. I a qui, doncs, hauria de denunciar aquesta colla malsana de veritables culpables sinó a vostè, el primer magistrat del país?

Davant de tot, la veritat sobre el procés i la condemna de Dreyfus.

Tot ho ha dirigit, tot ho ha realitzat un home nefast, el tinent coronel Du Paty de Clam, aleshores simple comandant. Ell és pràcticament el cas Dreyfus; però això no es sabrà fins que una investigació lleial estableixi clarament els seus actes i les seves responsabilitats. Posseeix el cap més tèrbol, més enrevessat i obsessionat per intrigues novel·lesques que conec, i es val de recursos de fulletons, de papers robats, cartes anònimes, cites en llocs deserts, dones que, de nit, entreguen probes contundents. Ell ideà l'escrit a Dreyfus; ell proposà examinar el cas Dreyfus en una cambra revestida de miralls; el comandant Forzinetti el descriu penetrant, amb una llanterna sorda, a la cela on dorm l'acusat per a projectar-li bruscament un torrent de llum a la cara i sorprendre el crim en els seus llavis amb l'emoció del despertar. No tinc perquè explicar-ho tot; que busquin, ja trobaran. Declaro senzillament que el comandant Du Paty de Clam, encarregat d'instruir el sumari del cas Dreyfus com a oficial judicial, és pel que fa a dates i responsabilitats, el primer culpable de l'espantós error judicial que hom ha comès.

Feia temps que l'escrit estava en mans del coronel Sandherr, director del Bureau de Renseignements, que morí després de patir una paràlisi general. Es produïen pèrdues, desapareixien papers i encara avui continuen desapareixent: mentre buscaven l'autor de l'escrit, va marxar amb la idea preconcebuda que l'autor només podia ser un oficial de l'Estat Major, i a més a més oficial d'artilleria: doble i manifest error, que demostra amb quina superficialitat estudiaren l'escrit, doncs un examen sensat demostra que no podia tractar-se més que d'un oficial de tropa.

Així doncs, començaren a buscar a casa seva, examinar tipus de lletra, com si d'un assumpte de família es tractés, amb la intenció de sorprendre un traïdor en les pròpies oficines per expulsar-lo. Aleshores –no pretenc reconstruir ara una història en part coneguda-, des de que la primera sospita recau sobre Dreyfus, el comandant Du Paty de Clam entra en escena. A partir d'aquest moment, ell fou qui s'inventà el cas Dreyfus, el cas es convertí en el seu cas, es va obsessionar en confondre el traïdor, en extreure-li una confessió completa. Evidentment, estan també el ministre de la Guerra, el general Mercier, d'una intel·ligència mediocre; el cap de l'Estat Major, el general De Boisdeffre, que fa la impressió d'haver sucumbit a la seva passió clerical, i el sots cap d'Estat Major, el general Gonse, amb la consciència acomodada a moltes coses. Però en realitat, el que importa és el comandant Du Paty de Clam, que els dirigeix, els abdueix, doncs també sent afició per l'espiritisme i les ciències ocultes i conversa amb els esperits. És difícil imaginar a quines experiències va sotmetre l'infeliç Dreyfus, en quins paranys li volia fer caure, quina desenraonada investigacions, quines monstruoses imaginacions; total, el va sotmetre a una tortura demencial.

Ah, aquest primer cas és com un malson per a qui coneix els seus veritables detalls! El comandant Du Paty de Clam deté Dreyfus, l'incomunica. Va a veure Madame Dreyfus, el terroritza, li diu que si parla, el seu marit està perdut. Mentre, l'infeliç clama la seva innocència. I així procedeix al sumari, com en una crònica del segle XV, envoltat de misteri, en mig de la confusió d'informes cruels i basant-se en un única acusació infantil, aquell estúpid escrit que no només era una traïció vulgar, sinó que a més a més, era la més impúdica de les estafes, doncs quasi tots els cèlebres secrets que en ell es revelaven mancaven de valor. La meva insistència es deu a que aquest és el quid de la qüestió, d'on sorgirà més tard el veritable crim, l'espantosa falta de justícia que afligeix França. M'agradaria deixar ben clar la manera com s'ha arribat a l'error judicial, com va néixer de les maquinacions del comandant Du Paty de Clam, de quina manera el general Mercier i els generals De Boisdeffre i Gonse pogueren deixar que paulatinament els enredessin i comprometessin les seves responsabilitats en aquest error, error que és endavant es sentiren obligats a imposar com la sagrada veritat, que no admet discussió. Així doncs, al principi, no hi més que deixadesa i falta d'intel·ligència per part d'aquests homes. Com a molt se'ls veu cedir a les passions religioses de l'ambient i als prejudicis del corporativisme. Ells permeteren que es cometés l'atrocitat.

Ja tenim Dreyfus davant el consell de guerra. S'exigí que fos a porta tancada. No es prendrien mesures de silenci i de misteri més rigoroses per un traïdor que hagués obert la frontera a l'enemic per deixar l'emperador alemany el pas lliure fins Notre Dame. La nació està estupefacta, la gent xiuxiueja fets terribles, traïcions monstruoses, d'aquestes que indignen la història; i per descomptat, la nació s'inclina. Cap càstig serà el suficientment sever, la nació aplaudirà la degradació pública, exigirà que el culpable, devorat pels remordiments, s'està al seu infame illot. Seran veritat aquestes coses inconfessables i perilloses, capaces de fer cremar Europa, que va haver d'ocultar acuradament després del judici a porta tancada? No! Darrera no hi va haver res excepte la imaginació novel·lesca i demencial del comandant Du Paty de Clam. Tot aquest enrenou no va tenir una altra finalitat que ocultar la novel·la fulletonesca més absurda. Per comprovar-ho, fem prou estudiant atentament l'acta d'acusació, llegida davant el consell de guerra.

A l'acta d'acusació no hi havia res. Que hagin pogut condemnar un home basant-se en aquest acta és un prodigi d'iniquitat. Dubto que la gent honrada pugui llegir-la sense

que el seu cor salti d'indignació ni protesti a crits al pensar en aquella desmesurada expiació, allà, en la illa del Diable. Dreyfus sap diversos idiomes, crim; no van trobar a casa seva cap document comprometedor, crim; visita en ocasions el seu país d'origen, crim; és treballador, es preocupa per assabentar-se de tot, crim; no perd la calma, crim; perd la calma, crim. I aquesta redacció plena d'ingenuïtats, aquestes vàcues assercions formals! Ens havien parlat de catorze càrrecs acusatoris: no trobaren més que un, el de l'escrit; ens assabentarem fins i tot que els experts no estaven d'acord, que un, Monsieur Gobert, va ser amonestat de manera determinant perquè no es decidia a treure conclusions en el sentit desitjat. Es comentava també que s'havien presentat vint-i-tres oficials per enfonsar Dreyfus amb els seus testimoniatges. Desconeixem els interrogatoris, però sembla segur que no tots declararen en contra; convé esmentar a més que tots pertanyien al Ministeri de la Guerra. És un procés en família, estan com a casa. No cal oblidar-lo: l'Estat Major va voler el judici, va jutjar Dreyfus i acaba de jutjar-lo per segona vegada.

Per tant, només quedava l'escrit, i els experts no es posaren d'acord. Diuen que, a la sala de deliberació, els jutges, naturalment, es disposaven a absoldre. Què fàcil és comprendre ara la desesperada obstinació amb la que avui, per justificar la condemna, s'afirma l'existència d'una prova secreta, irrefutable, una prova que no es pot ensenyar, que ho legitima tot, davant la qual hem d'inclinar-nos, Déu invisible i incognoscible! Nego aquesta prova, la nego amb totes les meves forces! Una prova ridícula, sí, tal vegada la prova on es parla de meuques i que al·ludeix un tal D. que s'ha tornat massa exigent: sens dubte algun marit que opina que no paguen prou la seva dona. Però no una prova que afecti a la defensa nacional, que no es podria revelar sense que a l'endemà es declarés la guerra! No i no! Mentida! I el més odiós, el més cínic, és que menteixen impunement sense que ningú pugui demostrar-ho. Esvaloten França, s'emparen en la legítima emoció d'aquesta, fan callar les boques després de torbar els cors i pervertir les ments. No conec major delictes cívics. Aquests són, senyor president, els fets que expliquen com es va poder cometre un error judicial; i les proves morals, la situació econòmica de Dreyfus, l'absència de motius, el seu continu crit d'innocència, acaben per mostrar-nos-el com una víctima de l'extraordinària imaginació del comandant Du Paty de Clam, de l'ambient clerical que ho envoltava, d'aquesta caça als «porcs jueus» que deshonra els nostres temps.

Arribem ja al cas Esterhazy. Han transcorregut tres anys, moltes consciències segueixen profundament torbades, s'inquieten, busquen i s'acaben per convèncer de la innocència de Dreyfus. No vaig a narrar la trajectòria de dubtes i posterior convicció de Monsieur Scheurer-Kestner. No obstant això, mentre ell investigava pel seu costat, greus fets ocorrien en el propi Estat Major. Havia mort el coronel Sandherr, i el tinent coronel Picquart l'havia succeït com a cap del Bureau de Renseignements. Un dia, trobant-se aquest en funcions, va caure en les seves mans una carta- telegrama enviada al comandant Esterhazy per un agent d'una potència estrangera. El seu estricte deure era obrir una investigació. La veritat és que mai va obrir al marge de la voluntat dels seus superiors. Confia, doncs, les seves sospites a aquests, al general Gonse, al general De Boisdeffre i, per fi, al general Billot, que havia succeït el general Mercier Diño ministre de la Guerra. El famós expedient Picquart, del que tant s'havia parlat, mai ha estat més que l'expedient Billot, o sigui, un expedient realitzat per un subordinat pel seu ministre, expedient que encara s'ha de trobar al Ministeri de la Guerra. Les indagacions es perllongaren de maig a setembre de 1896, i el que s'ha d'afirmar alçant la veu és que el general Gonse estava convençut de la culpabilitat d'Esterhazy i que ni el general De Boisdeffre ni el general Billot posaven en dubte que l'escrit era de puny i lletra d'Esterhazy. La investigació del tinent coronel Picquart havia dut a aquesta

evident constatació. Però es va produir una enorme commoció, ja que la condemna de Esterhazy implicaria inevitablement la revisió del cas Dreyfus; i l'Estat Major no volia això a cap preu. Es va haver de viure llavors un minut psicològic ple d'angoixa. Observi que el general Billot no estava en absolut compromès, acabava d'arribar, podia establir la veritat. No es va atrevir, sens dubte per por de l'opinió pública i per temor a implicar tot l'Estat Major, el general De Boisdeffre, el general Gonse, sense contar els subordinats. Després, no va hi va haver més que un minut de lluita entre la seva consciència i el que va creure que era d'interès militar. Va passar el minut i ja era massa tarda. S'havia compromès, s'havia embarcat. Des de llavors la seva responsabilitat no ha fet més que augmentar, va carregar amb el delicte dels altres, s'ha tornat tan culpable com els altres, més culpable encara, doncs va ser amo de fer justícia i no va fer-la gens. No ho entén vostè? Fa ja un any que el general Billot, que els generals De Boisdeffre i Gonse saben que Dreyfus és innocent i s'han guardat aquesta cosa atroç! I aquesta gent dorm i estima la seva dona i els seus fills! El tinent coronel Picquart havia complert amb el seu deure com a home honrat que era. Va insistir davant els seus superiors en nom de la justícia. Fins els va suplicar, els va dir quant poc polític eren els seus ajornaments, preveient la terrible tempesta que s'apropava i que esclataria quan se sabés la veritat. El mateix llenguatge va utilitzar després Monsieur Scheurer-Kestner davant del general Billot quan li va exhortar que, per patriotisme, s'encarregués personalment del cas, que no ho deixés agreujar-se fins el punt de degenerar en un desastre públic. No! El crim s'havia comès, l'Estat Major no podia ja confessar el seu delicte. Van traslladar el tinent coronel Picquart, allunyant-lo cada vegada més, fins a Tunis, on un dia fins i tot varen voler honorar la seva valentia encomanant-li una missió en el lloc que va trobar la mort el marquès d'Habitis, missió que segurament hagués acabat amb ell. Com podia creure que havia caigut en desgràcia si el general Gonse mantenia amb ell una correspondència amistosa? Certament, hi ha secrets que més val no haver descobert. A París, la veritat avançava, irresistible, i ja sabem de quina manera va esclatar l'esperada tempesta. Monsieur Mathieu Dreyfus va denunciar el comandant Esterhazy, acusant-lo de ser el veritable autor de l'escrit, en el moment que Monsieur Scheurer-Kestner es disposava a entregar al ministre de Justícia una petició de revisió del procés. Entra llavors en escena el comandant Esterhazy. Alguns testimonis el presenten al principi trastornat i disposat a suïcidar-se o a fugir. Després, sobtadament, es torna audaç i sorprèn París per la seva violenta actitud. Era evident que li havien arribat suports; havia rebut una carta anònima que l'advertia de les intrigues dels seus enemics i fins i tot una nit una misteriosa dama es va molestar en tornar-li una prova, robada a l'Estat Major, que el podia salvar. No puc evitar veure després de tot això el tinent coronel Du Paty de Clam, doncs conec les maquinacions de la seva fèrtil imaginació. La seva obra, la culpabilitat de Dreyfus, es trobava en perill i segurament va voler defensar-la. Revisió del cas? Seria l'enfonsament del tràgic i extravagant fulletó del seu abominable desenllaç que es desenvolupa a l'illa del Diable! I ell no podia consentir això! A partir d'aquest instant tindrà lloc un duel entre el tinent coronel Picquart i el tinent coronel Du Paty de Clam, un a rostre descobert, l'altre emmascarat. Tornarem a trobar-nos-els poc després davant la justícia civil. En el fons, l'Estat Major segueix defensant-se, es nega a confessar el seu delicte, l'abominació del qual creix per moments. La gent es preguntava estupefacta qui protegia el comandant Esterhazy. El primer protector, a l'ombra, era el tinent coronel Du Paty de Clam, qui jo maquina tot. La seva actuació es delata per l'absurd dels seus recursos. Després està el general De Boisdeffre, el general Gonse i el mateix general Billot, que es veuen obligats a absoldre el comandant, ja que no poden deixar que es reconegui la innocència de Dreyfus sense que tot el Ministeri de

la Guerra s'enfonsi en el menyspreu públic. I el més gros d'aquesta prodigiosa situació és que l'única persona honesta en tot això, el tinent coronel Picquart, l'únic que va complir amb el seu deure, acabarà convertint-se en una víctima i sobre ell cauran la befa i el càstig. Oh, justícia, quin horrible desànim ens envaeix l'ànima! S'atreviran a dir que ell és el falsari que ha creat la carta- telegrama per culpar Esterhazy. Però Déu meu! Per què? Amb quin objecte? Doni'm vostè un motiu. O és que el tinent coronel Picquart també està pagat pels jueus? El que té de bo el cas és que precisament era antisemita. Si! Assistim a un infame espectacle, homes coberts de deutes i crims que veuen proclamada la seva innocència mentre es destrueix l'honor mateix, es destrueix un home sense màcula. Quan una societat arriba a aquests extrems, entra en descomposició. Aquest és, senyor president, el cas Esterhazy: un culpable que convenia declarar innocent. Des de fa gairebé dos mesos, podem seguir hora a hora aquesta bella labor. Abreujo, perquè aquí només es tracta de resumir la història les pàgines de la qual, unes pàgines que cremen les mans, s'escriuran algun dia en tota la seva extensió. Veiérem, doncs, com el general De Pellieux, i després el comandant Ravary, dirigien una investigació perversa de la que els pocavergonyes sortien transfigurats, i els honrats, desllustrats. Després es va convocar el consell de guerra. Qui podia esperar que un consell de guerra desfés el que un altre consell de guerra havia fet? Ja no em refereixo si més no a l'elecció dels jutges. La idea superior de disciplina que duen en la sang aquests soldats, no és suficient per invalidar la seva capacitat d'equitat? Qui diu disciplina diu obediència. Després que el ministre de la Guerra, el gran cap, establís públicament, entre aclamacions dels representants de la nació, l'autoritat del ja jutjat, com voleu que un consell de guerra ho desmenteixi rotundament? Des d'un punt de vista jeràrquic, resulta impossible. El general Billot suggestionà els jutges amb la seva declaració, i aquests van jutjar com si s'haguessin de llençar al foc, sense raonar. L'opinió preconcebuda que van al·legar va ser, evidentment, la següent: «Dreyfus va ser condemnat per delictes de traïció per un consell de guerra, per tant és culpable; i nosaltres, un consell de guerra, no podem declarar-lo innocent; sabem, doncs, que reconèixer la culpabilitat d'Esterhazy seria proclamar la innocència de Dreyfus». Ningú podia treure'ls aquesta idea del cap. Van pronunciar una sentència injusta, que pesarà per sempre sobre els nostres consells de guerra i que des d'ara tornarà sospitosa qualsevol decisió que es prengui. Si el primer consell de guerra va poder pecar per falta d'intel·ligència, el segon és, per força, criminal. La seva excusa, ho repeteixo, resideix que el cap suprem havia declarat que el jutjat era inatacable, sacrosant i superior als homes, de manera que uns subordinats no poguessin dir el contrari. Ens parlen de l'honor de l'exèrcit, volen que l'estimem, que el respectem. Ah, l'exèrcit que s'alçaria, a la primera amenaça, que defensaria el sòl francès, aquest exèrcit és tot el poble i per aquest exèrcit, sí, no sentim més que afecte i respecte! Però no és aquest l'exèrcit la dignitat del qual desitgem en el nostre afany de justícia. Es tracta del sabre, l'amo que potser ens donin demà. I besar amb devoció l'empunyadura del sabre- Déu, això no! D'altra banda, ho he demostrat: el cas Dreyfus era el cas dels serveis del Ministeri de la Guerra; un oficial de l'Estat Major, denunciat pels seus companys d'Estat Major, condemnat sota la pressió dels caps de l'Estat Major. Una vegada més, no el poden declarar innocent sense culpar tot l'Estat Major. Per això, els serveis del Ministeri, mitjançant tots els recursos imaginables, campanyes de premsa, comunicats, influències, van donar a Esterhazy per perdre per segona vegada Dreyfus! Quina neteja hauria de fer el Govern republicà en aquesta "jesuïtera", com l'anomena el mateix general Billot! On està el gabinet autènticament fort i de prudent patriotisme que s'atreveixi a refondre i renovar-ho tot? Conec tanta gent que, davant la possibilitat d'una guerra, tremola espantada al saber en quines

mans es troba la defensa nacional! I en quin niu de ruïnes intrigues, de camaraderies dilapidacions s'ha convertit aquest asil sagrat on es decideix la sort de la pàtria! Fa por enfrontar-se a la terrible llum que acaba de provocar el cas Dreyfus, aquest sacrifici humà d'un infeliç, d'un «porc jueu»! Ah!, quanta agitació de necis i dement, quantes imaginacions desbordades, pràctiques de policia barata, d'inquisició i tirania, el caprici d'uns quants amb galons que aixafen amb les seves botes la nació, fent-li empassar el seu crit de debò i de justícia sota el fal·laç i sacrilegi pretext de la raó d'Estat. També és un crim haver-se ajudat de la premsa immunda, haver-se deixat defensar per tota la xusma de París, que triomfa, insolent, a l'esfondrar-se el dret i la simple honestedat. És un crim haver acusat de pertorbar França a qui la desitgen generosa, al capdavant de les nacions lliures i justes, quan precisament en el seu interior s'ordeix l'impúdic complot per imposar l'error davant el món sencer. És un crim desorientar l'opinió pública, utilitzar per una campanya mortal aquesta opinió pública que han pervertit fins a assolir que delirés. És un crim enverinar petits i humils, enardir les passions reaccionàries i intolerants que s'oculten darrera d'aquest odiós antisemitisme que provocarà la mort de la gran França liberal dels drets de l'home, si abans no la guareixen. És un crim explotar el patriotisme per fomentar l'odi i, en fi, és un crim fer del sabre el Déu modern quan tota la ciència humana treballa per l'obra que vindrà de veritat i justícia. Aquesta veritat, aquesta justícia que amb tanta passió desitgem, quin desànim veure com les bufetegen fins desfigurar-les i alienar-les!

Sospito quina ensorrada estarà produint-se en l'ànima de Monsieur Scheurer-Kestner, i estic segur que acabarà per penedir-se de no haver adoptat una actitud revolucionària el dia de la interpel·lació davant el Senat i de no haver-se deslliurat del que duia dintre per acabar d'una vegada amb tot. Ha estat un home gran i honorable, lleial, ha cregut que la veritat feia prou amb si mateixa, sobretot perquè li semblava clara com el dia. De què servia trastornar-ho tot si aviat lluiria el sol? Ara pateix el càstig cruel d'aquesta confiada serenitat. El mateix succeeix amb ell tinent coronel Picquart, que mogut per un sentiment d'elevada dignitat, no va voler publicar les cartes del general Gonse. Aquests escrúpols li honren molt més en tant que, mentre ell seguia respectant la disciplina, els seus superiors li cobrien de llot i instruïen el procés personalment, de la forma més inesperada i més ultratjant. Dues víctimes, dos éssers honests, dos cors simples, es van encomanar a Déu mentre actuava el diable. En el cas del tinent coronel Picquart, vàrem arribar a presenciar a més un espectacle innoble: un tribunal francès, després de deixar que el ponent declarés públicament en contra d'un testimoni i li acusés de tots els càrrecs possibles, va manar buidar la sala quan el testimoni va ser introduït perquè s'expliqués i es defensés. Afirmo que aquest és un crim més i que aquest crim revoltarà la consciència universal. Decididament, els tribunals militars posseeixen una idea molt singular de la justícia. Aquesta és doncs la veritat pura i simple, senyor president. És espantosa, i quedarà sempre com una taca de la seva presidència. Sospito que manca vostè de poder en aquest cas, que és vostè esclau de la Constitució i d'aquells que l'envolten. No per això deixa vostè de tenir, en tant que home, un deure que no podrà oblidar i que haurà de complir. Això no significa que jo, per la meua banda, desconfiï del triomf. Ho repeteixo amb una certesa encara més vehement: la veritat està en marxa i res la detindrà. El cas no ha començat fins a avui, doncs només avui les posicions estan clares: d'un costat, els culpables que no volen que es faci la llum; de l'altre, els justiciers que donaran la seva vida per a que es faci. Ho vaig dir en un altre lloc i ho repeteixo aquí: quan s'oculta la veritat sota terra, aquesta es concentra, adquireix tal força explosiva que, el dia que esclata, salta tot amb ella. Ja veurem si no acaba de germinar més endavant el més estrepitós desastre. Però la carta s'allarga, senyor president, i ja va sent hora de concloure.

Jo acuso el tinent coronel Du Paty du Clam d'haver estat el diabòlic artífex de l'error judicial, vull creure que per inconsciència, i d'haver defensat posteriorment la seva nefasta obra, al llarg de tres anys, mitjançant les més descabellades i delictives maquinacions.

Acuso el general Mercier d'haver-se fet còmplice, si més no per debilitat de caràcter, d'una de les majors iniquitats del segle.

Acuso el general Billot d'haver tingut a les seves mans les proves evidents de la innocència de Dreyfus i d'haver tirat terra sobre l'assumpte, de ser culpable d'aquest delicte de lesa humanitat i de lesa justícia amb fins polítiques i per a salvar a l'Estat Major, que es veia compromès en el cas. Acuso el general De Boisdeffre i el general Gonse de ser còmplices del mateix delicte, un sense dubte per apassionament clerical, l'altre potser per aquest corporativisme que converteix al Ministeri de la Guerra en un lloc sacrosant, inatacable.

Acuso el general De Pellieux i el comandant Ravary d'haver realitzat una investigació perversa, això és, una investigació monstruosament parcial que ens ofereix, amb l'informe del segon, un imperible monument de càndida audàcia. Acuso els tres experts en escriptures, els cavallers Belhomme, Varinard i Couard, d'haver redactat informes fraudulents, tret que una revisió mèdica declari que aquests senyors pateixen una malaltia de la vista o mental.

Acuso els serveis del Ministeri de la Guerra d'haver promogut en la premsa, particularment L'Éclair i L'Écho de Paris, una abominable campanya a fi de desorientar l'opinió pública i encobrir els seus propis errors.

Acuso, finalment, el primer consell de guerra d'haver violat el dret al condemnar un acusat basant-se en una prova que va romandre secreta, i acuso el segon consell de guerra d'haver ocultat aquesta il·legalitat, per decret, cometent al seu torn el delicte jurídic d'absoldre conscientment un culpable.

Al llançar aquestes acusacions, no ignoro que m'exposo que se m'apliquin els articles 30 i 31 de la Llei de Premsa del 29 de juliol de 1881, que castiga els delictes de difamació. Però m'arrisco voluntàriament. Les persones a qui acuso, no les conec, mai les he vist, no sento cap a elles ni rancor ni odi. Per a mi només són ens, esperits de perversió social. I l'acte que ara executo no és més que un mitjà revolucionari per a accelerar l'explosió de la veritat i de la justícia.

Només anhele una cosa, i és que es faci la llum en nom de la humanitat que tant ha patit i que té dret a la felicitat. La meva ardent protesta no és sinó un crit que em sorgeix de l'ànima. Que s'atreveixin, doncs, a dur-me davant els tribunals i que la investigació tingui lloc a plena llum del dia!

Entretant, espero.

Accepti, senyor president, el meu més profund respecte.

Emile ZOLA

RECALLS DE PREMSA GIRONINA DE L'AFFAIRE DREYFUS

A *Lo Geronés* el 17 de novembre de 1894 es parla de la traïció del capità Dreyfus:

“ A França fixa l'atenció de tothom la trayció del capità Dreyfus qu' ha venut à Alemanya y à Itàlia secrets de guerra que 's suposan de molta transcendencia. “

El *Diario de Gerona* del 20 de desembre de 1894 informa de la celebració del judici al capità Dreyfus amb la coincidència de la vaga d'obrers de la fàbrica de Rafael Dreyfus, germà del capità, a Mulhouse *“por haberse querido rebajar los jornales de los operarios”*.

Tres dies més tard, al mateix *Diario de Gerona*, publica la notícia de la tercera sessió a porta tancada del Consell de Guerra. Cita com a defensor al gran rabí Mr. Dreyfus.

Ja el 29 de desembre en una nota més àmplia, rebuda per telègraf, i amb el títol de *Capità Traïdor* anuncia la condemna de Dreyfus i la seva deportació a la illa de Nou, on trobarà el capità Chatelain, acusat de voler vendre a Alemanya i Itàlia els secrets del fusell Lebel. Senyala que des del procés contra el Mariscal Bazaine²² no s'havia condemnat cap oficial com a traïdor.

El *Diario de Gerona* del 8 de gener de 1895 torna a descriure el procés de degradació i la recollida de les seves dades antropomètriques de Dreyfus per part del Dr. Bestillón, abans d'ingressar a la presó de la Santé. La premsa mostra la seva satisfacció:

La prensa dedica largos artículos al excapitán Dreyfus, dando cuenta del acto de degradación y calificándole con los epítetos más duros por traidora la patria y al ejército.

Dícese entre otras muchas cosas que le atribuyen, que los documentos que vendió á Alemania le han valido dos millones de francos.

Su defensor insiste en su primera opinión de que Dreyfus es inocente de los delitos de que se le acusa y por los que ha sido condenado, quizás con excesivo rigor.

Los periódicos, después de dar cuenta de su degradación, hablan extensamente del punto donde debe sufrir su reclusión el deportado, aplaudiendo en general la resolución del Gobierno de que sea recluso en una fortaleza de la península Ducos, pero alguno de dichos periódicos opina que debe ser trasportado a las islas de la Salud, donde es imposible la fuga de los detenidos y enviados allí recientemente.

E! Gobierno enviará instrucciones á la administración penitenciaria de la Nueva Caledonia para que se vigila muy seguramente al condenado Dreyfus.

²² François Achille Bazaine (Versalle 1811- Madrid 1888). Mariscal de França. El procés fa referència a la renúncia a continuar lluitant després de la caiguda de Sedán, quan era la darrera esperança francesa per a la victòria. Capitulà el 27 d'octubre de 1870 i Leon Gambetta, polític francès, acusa Bazaine de traïció. Presoner dels alemanys fins 1873, quan torna a França per sotmetre's al tribunal militar que el condemnarà a mort, pena que serà commutada pel president Mac-Mahon a 20 anys de presó sense cerimònia de degradació. La nit del 9 al 10 d'agost de 1874 s'escapa i es refugia a Madrid, on morirà assassinat el 1887.

Fa referència al diari *La Patrie*, que no entén la resposta de la societat:

*La Patrie, periódico enemigo del condenado de la isla del Diablo pregunta:
¿Será posible que la muchedumbre vea impasible la vuelta del traidor?
¿Será posible que se ordene atacar a la muchedumbre, si ésta intenta hacer algo
contra el qué ha deshonrado al ejército?*

Tres anys més tard el 24 de setembre de 1898, quan Dreyfus ja estava sent castigat a l'Illa del Diabla, fa esment de la revisió que es reclama des de França del procés Dreyfus. Increïblement, surt la descripció d'un passatger del vapor *Georges Croiset* per les immediacions de la illa:

«Son las seis de la mañana del día 7 de Agosto. El sol acababa de aparecer en el horizonte. La operación del baldeo nos obligó á retirarnos a los camarotes. Acompañados de mis amigos, aprovechamos la circunstancia para realizar nuestras operaciones de aseo, y terminadas éstas, subimos otra vez sobre cubierta. El sol ha tomado ya cierta altura y el calor comienza á hacerse insoportable. Llega la hora del desayuno y nos sentamos en la mesa, procurando permanecer en el comedor el mayor tiempo posible. En el momento de tomar café, el capitán, que entraba y salía cada cinco minutos, nos dice: «Las islas de la Salud están a la vista.»

Al oír estas palabras hechamos mano a. nuestros gemelos de mar, y desafiando el calor tropical ocupamos la «passerelle» y enfocamos la línea de tierra que se presenta ante nuestra vista.

Rogamos al capitán que procure aproximarse a tierra todo lo posible para que podamos fotografiar la isla famosa que sirve de prisión al hombre de quien tanto se ha hablado recientemente.

Nuestra emoción es inmensa creyendo que vamos a presenciar un espectáculo extraordinario. Accede el capitán á nuestras súplicas y pone la proa hacia la isla del Diablo.

A la simple vista podemos distinguir perfectamente la jaula donde está encerrado Dreyfus, teniendo por envuelta una empalizada, compuesta de tablas pintadas con alquitrán y dispuesta en tal forma que el prisionero no puede ver otra cosa que el cielo.

En la parte posterior se encuentra la caseta que acupan los vigilantes, y al lado de ésta una especie de «minarete», en cuya plataforma está emplazado un cañón Hotchkiss de tiro rápido.

Estamos á unos 200 metros de la isla del Diablo: es la una y cuarenta y cinco minutos de la tarde y damos comienzo á nuestras tareas fotográficas.. Cuando nos encontramos en la posición más favorable contemplando, mientras que saboreamos la frescura de la brisa, el paisaje que rodea la prisión y dos de los guardianes que reposan a la sombra de un cocotero y que nos miran sin dar señales de extrañeza, óyense dos disparos de cañón con el intervalo de un minuto.

Nos miramos unos á otros creyendo que aquellos disparos han sido hechos en calidad de saludo á la bandera.

Seguimos contemplando la jaula de Dreyfus, cuando suena un tercer disparo, acompañado de la caída de un objeto que produce un remolino en el agua á la distancia de unos 20 metros de la embarcación en que nos hallamos.

Nuestras dudas se desvanecen, y el capitán, comprendiendo el peligro, ordena que se ponga toda la barra a babor: pero antes de que se realice la maniobra, un cuarto disparo nos anuncia que los sirvientes del cañón Hotchkiss han rectificado la

puntería, porque el proyectil ha estallado á la distancia de unos 10 metros del “Georges Groisets”.

Nos aléjanos rápidamente, haciendo toda clase de comentarios acerca de este bombardeo y tratando de adivinar qué efecto habrán causado los disparos de cañón en la mente del infeliz deportado.

Después hemos sabido que toda las embarcaciones que se aproximan á una distancia menor de tres millas de la isla del Diablo, son recibidas á cañonazos.»

Després de l'absolució de Dreyfus, el *Diario de Gerona* del 5 de juliol de 1899 es fa ressó de:

Dice un despacho de París que el príncipe de Mónaco ha escrito una afectuosa carta a la esposa del capitán Dreyfus, invitádo a éste a pasar una larga temporada en su palacio después de su absolución.

El príncipe añade que esta visita le honrará en extremo.

Més curiosa és la notícia del 16 de juliol en la que es diu que en el mateix vaixell en que Dreyfus havia de tornar a França, hi havia un taüt, ja que el comandant Coffinières de Nordek havia ordenat que portessin Dreyfus viu o mort. A les darreres ratlles esciuen “*que el Tête a Tête de Dreyfus amb el seu taüt val tant com el monòleg de Hamlet davant els sepulturers*”.

El 10 d'agost de 1899 i també al *Diario de Gerona*, destaca la carta, publicada a *Le Matin*, d'Estherazy, on implica un oficial francès “*que ocupa un delicado cargo i un artillero*” . *La Libre Parole* vol que declari davant el tribunal.

Per fi, a *La Lucha*, en un article signat per Antonio Ambroa des de París, el 14 d'agost de 1899, fa esment del judici que s'està duent a terme a Rennes i que ha despertat un gran interès mediàtic. No es posiciona sobre la innocència de Dreyfus doncs ho deixa en mans de la justícia, però sí el compadeixen i l'acompanyen en el seu dolor.

Descriu les sessions del Consell i la compareixença de Dreyfus després d'estar torturat a la illa del Diable. Torna a reclamar la seva innocència.

Reproduïm la notícia del 12 de setembre de 1899 al *Diario de Gerona* de la recondemna a Dreyfus de 10 anys de presó (menys el 5 anys passats a Illa del Diable):

Como anticiparon nuestros telegramas de la edición del domingo, Dreyfus ha sido condenado en el proceso de Rennes.

Después del discurso de M. Demange Dreyfus hizo uso de la palabra con voz conmovida, diciendo: “Afirmo ante Francia y el ejército que soy inocente y que mi único objeto es salvar mi apellido y la honra de mis hijos. He sufrido horriblemente durante cinco años; pero estoy convencido de que hoy alcanzaré mi objeto, gracias a vuestra lealtad y a vuestra justicia”. Después de pronunciadas estas palabras Dreyfus bajó de la tribuna tranquilo e impassible.

La deliberación del consejo de guerra duró hora y media. El presidente leyó el fallo en medio de una emoción extraordinaria y de un silencio imponente. Luego se dió lectura del fallo á Dreyfus en una sala especial. Dreyfus escuchó impassible la sentencia, sin manifestar la menor emoción, y se dirigió a la cárcel con paso firme y regular.

En el fallo se le considera culpable de haber practicado actos de traición

facilitando informes y revelando documentos que podían afectar a la salud de la patria, y se admiten atenuantes.
El consejo condena a! capitán Dreyfus a diez años de detención, exoneración de grados, empleos y uniforme y pago de las costas del proceso.
Haciendo uso de la ley que le concede un plazo de 24 horas para solicitar la revisión, ante la Corte de Casación Dreyfus ha firmado ya el escrito solicitándola.
De los diez años de condena impuestos a Dreyfus se le rebajarán cinco que ha pasado en la isla del Diablo.
Dreyfus cumplirá la pena en un celda de una penitenciaría civil.
La primera noticia que Dreyfus tuvo de la sentencia se la comunicó monsieur Labori.
Dreyfus solo contestó: «Consolad á mi esposa». El abogado Demange visitó a Dreyfus y le abrazó llorando amargamente.

Els dreyfusistes no demanaran la rehabilitació, però Dreyfus a *L'Aurore* escriu que “*la libertad sense l'honor no té cap valor*” i que treballarà per aconseguir la seva rehabilitació.²³

El 17 de setembre de 1899 al *Diario de Gerona* comenta que els dreyfusistes accepten l'indult de Dreyfus i que no demanaran més endavant la seva rehabilitació. També informa del sobreseïment del procés Zola i una amnistia a tots els implicats.

Recordem que el cas Dreyfus es revisarà una altra vegada al 1906. *La Lucha*²⁴ se'n farà ressó del fet. El Tribunal de Cassació de París (*Cour de Casación*) ha decretat la nova revisió del cas. En l'article firmat per S. es posicionen a favor de la justícia “*sin distinciones de clases, sectas o religiones*”. Justifica d'alguna manera la segona sentència del cas, quan tothom esperava que fos declarat innocent, com a conseqüència de l'entorn social del moment doncs “*el pueblo francés por todas partes veía traïdores a la nación*”.

A més a més destaca el posicionament de Zola que “*con su pluma, su valer y su valor hizo que se hiciera algo de luz, por no decir toda, en tan tenebrosos asunto*”, afavorint l'actitud de sublevació del poble francès demanant la revisió del cas de Rennes. Insta imitar els francesos “*porque intentan robustecer y prestigiar al poder civil*” i en canvi aquí no es fa, fent referència a l'aprovació de disposicions dels governants sobre els assumptes del carrer Mayor de Madrid²⁵ demanant que sigui jutjat pel Tribunal Civil i no per un tribunal militar.

Finalment apel·len al “*deber ser suficientemente altruistas para prescindir de aquellas cosas que para satisfacer a nuestro amor propio creemos que son de nuestra incumbencia*”.

²³ 23 de setembre de 1899, *Diario de Gerona*.

²⁴ 20 de juny de 1906.

²⁵ El 31 de maig de 1906 Alfons XIII i Victòria Eugènia de Battenberg contreïen matrimoni. L'anarquista Mateo Morral intentarà atemptar contra la comitiva llençant una bomba camuflada en un ram de flors quan aquests surt del carrer Major.

CONSEQÜENCIES

L'*Affaire* Dreyfus és símptoma d'una època que anuncia:

- Exasperació xenòfoba en general, amb persecució als jueus en particular.
- Creixent importància de la premsa escrita, com a orientadora de l'opinió pública i força revolucionària.
- Naixença dels intel·lectuals.
- Necessitat del govern d'escoltar l'opinió pública. Els Drets de l'individu front l'estat.

Temes derivats

Quan el tinent coronel Picquart sospitava que Esterhazy era el culpable, l'assumpte passa d'error judicial a manipulació il·legal de la justícia, en la que es van veure implicats diferents responsables de l'Exèrcit francès. Per això l'*Affaire* crea una crisi del sistema polític francès. El desembre de 1896 traslladen Picquart a Tunísia i el successor Henry (que serà el protagonista del "fals Henry"). En el moment que a causa del "fals Henry" declaren innocent Esterhazy, la passió popular ja no té límits i sorgeixen diferents bàndols:

Dreyfusards

Són els primers defensors incondicionals de Dreyfus. Alguns van passar a ser Dreyfusistes més tard.

Dreyfusistes

Aprofitant l'*Affaire*, volien realitzar reformes polítiques i socials.

Dreyfusiens

De l'enfrontament entre Dreyfusards i Antidreyfusards, sorgeixen al 1898 amb l'objectiu de salvaguardar la República parlamentària del moment. Promouen una conciliació entre les dues parts. El 23 de gener de 1899 presenten al diari *Le Temps* el text *L'appel à l'union*.

Antidreyfusards

Oposants als anteriors.

	DREYFUSARDS	ANTIDREYFUSISTES
	Compromís moral i ètic contra la intolerància i la injustícia	Hereus dels conceptes de pàtria i nació.
Intel·lectuals	Marcel Proust Durkheim Anatole France Bouglé Pressensé Paul Desjardins Julien Benda Lucien Herr O. Mirbeau André Gide Albert Sorel Frémont Serres Paul Viollet Daniel Halévy Viscorien Sardou Georges de Portoriche Henry Bergson Charles Pegy Marcel Prévost Emile Zola Leon Blum Clemenceau Bernard Lazare Roger Martin du Gard Jean Jaurès Alain (Émile Chartier)	Drumont Vaugeois Dausset Jules Lemaitre François Coppé Dubois Brunetière Duc de Broglie Jules Verne Paul Bourget José M ^a de Heredia Francisque Sarcey Maurice Barrès Brissón Cavaignac Degas Renoir Paul Valéry
Ideari	Fer una França democràtica, laica, lliberal, científica i anticlerical Esquerres.	França eterna, respecte a les tradicions i creences nacionals. Antisemites, monàrquics, aristocràtics, populistes, ultracatòlics, messiànics, antiparlamentaris i pro- militaristes Dretes.
Principals Òrgans	<i>L'Aurore, Le Radical, Le Petite République, Le Siècle,...</i>	<i>La Libre Parole, Le Petit Journal, La Patrie, L'Intransigeant, L'Echo de Paris,...</i>
Mètode/grups de pressió	Lliga dels Drets de l'Home ²⁶ . Mítings, conferències i comitès	Lliga de la Pàtria Francesa ²⁷ Lliga dels Patriotes ²⁸ Lliga Antisemita ²⁹

²⁶ Creada el 1898 per Ludovic Trarieux amb l'objectiu de defensar qualsevol ciutadà víctima d'injustícies contra els seus drets. Durant la Primera Gran Guerra opten per dialogar amb d'altres lligues europees per la pau creant la Federació Internacional de les Lligues dels Drets dels Homes (FIDH) al 1922. Als anys 30 lluitaran contra els feixismes fundant el "Front Popular" associant els partits d'esquerra, sindicats i associacions antifeixistes.

²⁷ Es va crear a finals de 1898 com a reacció de la Lliga dels Drets Humans. De caire conservador amb antics membres boulangistes i bonapartistes, professors i artistes. Els pensadors seran Maurice Barrès i Jules Lemaître.

Formaven part François Coppée, Jules Lemaître, Paul Bourget (membres de l'Institut Francès) i artistes com Degas, Renoir, el músic Vincen d'Indy, el pintor i dibuixant Forain, Caran d'Ache i el caricaturista Job. També Godefroy de Cavaignac, Paul Déroulède, René Doumic, Georges Thébaut i Gabriel Syveton. La Lliga es dissol al 1904.

²⁸ Creada pel poeta nacionalista Paul Déroulède el 1822. Antisemita i amb ànims de revenja contra Alemanya. No sobrevisi l'*Affaire Dreyfus*.

²⁹ Agrupació antisemita i antimaçona amb seu a París creada el 1889 pel periodista Édouard Drumont. Els personatges més destacats foren Jacques de Biez (delegat general) i Jules Guérin. Els principals òrgans eren *La Libre Parole* (Edouard Drumont), *L'Antijuif* (Jules Guérin), *La cocarde* (Maurice Barrès), *l'Intransigeant* (Henri Rochefort) i diari catòlic *La Croix*. Anomenada *El Gran Occidente de Francia*

Els Dreyfusistes van trobar la col·laboració de Clemenceau (del sector radical republicà). És entre els radicals i en menor proporció socialistes, els que formaran els partidaris de Dreyfus. Els normalistes Péguy, Jean Perrin, Langevin s'uneixen a Seignobos, Brunot, Lanson, Séailles, Andler i Victor Bérard.

Els salons es divideixen i el mateix passa amb els escriptors.

Recordem que Dreyfus fou condemnat successivament pels Consells de Guerra i l'exèrcit mai va admetre el seu error. L'Estat Major, les forces conservadores i la premsa pressionen el 1899 per a que la Sala del **Tribunal de Cassació**, que era l'encarregada de permetre la revisió del cas, fos recusada, i que per la Llei de Desistiment, la cambra seria consultiva i no deliberativa. És quan tornen a condemnar Dreyfus i absolen el **general Mercier**. A la defensa dreyfusista no se li va permetre interrogar tots els implicats ni consultar els documents secrets "per raó d'Estat". Va haver de ser **Emile Loubet***, president de la República qui amnistiés i rehabilités Dreyfus dotze anys després de la primera sentència.

Però l'exèrcit continuà hermètic davant la democràcia republicana, tot i així ja no reclutarien els oficials exclusivament d'origen aristocràtic, nobiliari i altburgès. L'Estat Major havia aconseguit immunitat i llibertat d'acció pel que fa als pressupostos de guerra. Però amb la carrera armamentística de fons i les friccions territorials de totes les potències europees anuncien **la Gran Guerra**.

Per Baptiste Duroselle³⁰ l'enrenou sorgit a propòsit del desafortunat cas Dreyfus no va anar més enllà de l'elit intel·lectual, de la burgesia. Ho raona amb els següents fets:

-Les eleccions del 1898.

Cap grup polític va basar la seva campanya en l'*Affaire* Dreyfus. El país vol ordre i tranquil·litat.

- L'actitud dels socialistes.

En el *Manifest al proletariat*, Jules Guesde i Jean Jaurès aconsellen als proletaris de no participar en cap clan de l'*Affaire*. Paradoxalment, amb anterioritat Guesde havia dit que la carta de Zola "era el major acte revolucionari del segle" i el mateix Jaurès havia declarat que "protestar contra la il·legalitat no és només servir la humanitat, és servir directament la classe obrera".

- Les vagues del 1900.

Aquesta era la veritable preocupació dels obrers.

(com a reacció a la maçònica Gran Orient de França del 1773) després d'un conflicte entre Drumont i Guérin, desapareixerà l'estiu del 1899 després del conflicte **Fort Chabrol*** i la detenció de Guérin.

³⁰ Veieu BAPTISTE DUROSELLE, Jean, *Europa de 1815 hasta nuestros días. Vida política y relaciones internacionales*, Labor, 1967, Barcelona, p.181.

EL NAIXEMENT DELS INTEL·LECTUALS

La *intelligentsia* russa.

El context polític i social de cada país ha tingut un protagonisme principal per definir les diferents formes de compromís i la mobilització col·lectiva dels intel·lectuals.

A Rússia del 1860 és el primer país on els intel·lectuals esdevenen un grup social amb protagonisme polític col·lectiu. Després del context opressiu de l'imperi rus durant el mandat de Nicolàs I, fonamentat en la religió ortodoxa i el poder autocràtic, Rússia volia conservar la seva posició hegemònica i es veu obligada a obrir-se a occident amb la conseqüent apropiació d'idees revolucionàries i la modernització del sistema educatiu. Als anys 60 es dona un clima de liberalització on la censura no és tan colpidora, deixant un marge d'acció més ample als intel·lectuals,.

D'aquesta manera es triplica el número de revistes (de 104 al 1885 a 378 al 1872)³¹ amb cròniques de judicis inconformistes i juntament amb la reforma de l'ensenyança superior es creen moviments estudiantils amb creixent radicalitat.

Neix la *intelligentsia*, un grup social nou amb un caire polític des dels inicis. Formaven part els qui tenien una postura política radical contra el règim i la religió amb intervencions que fins i tot podien traspasar la legalitat. Els tsars, per subsistir, deixen que sorgeixi la llavor que, una vegada germinada, els destruiran. Cedeixen davant el radicalisme d'una part de la *intelligentsia* pensant que disminuirien les tensions però, ans al contrari, els radicals volen més. Hi haurà un intent de tornada a una política més conservadora per mantenir el poder que estaven perdent els tsars que alimentarà la gana dels radicals.

A la dècada dels 70 amb el mot *intelligentsia* es denominarà els partidaris de la revolució i socialisme, amb una oposició acèrrima contra el règim – encara que hi hagi alguns membres que hi estiguin vinculats- i d'altres que volen un retorn a la Rússia tradicional. L. Tijomirov la definirà com “*el ferment que allà on es trobi fa sorgir l'esperit de la crítica, el desig de saber i de justícia. A per tot, el seu paper és purament revolucionari*”³², apropiada com a base filosòfica de tots els grups revolucionaris del moment, amb la suma d'una ideologia basada en el pensament i l'acció en contra de la queixa improductiva, de la lluita per una causa i el sacrifici, amb un paper important de les dones que trencarà amb les convencions tradicionals socials.

En aquells moments el mot *intelligentsia* era sinònim de revolucionari. Es produiran atemptats³³ i dels conseqüents exilis de les joventuts s'aniran creant les comunitats d'intel·lectuals a les ciutats universitàries acollidores (com a Suïssa, París i Berlín), amb la solidificació d'una xarxa internacional socialista d'ajuda mútua.

Sota el mandat del tsar Nicolàs II al 1894 (any d'inici de l'*Affaire Dreyfus*) es torna a produir una certa liberalització social. Els professors d'institut es constitueixen com a sindicat i els professors universitaris, tot i ser la majoria d'origen noble, tendeixen cada

³¹ S'ha de tenir en compte que l'Estat passa del sistema de censura prèvia a un sistema sancionador *a posteriori*.

³² Vegis CHARLE, Christophe, *Los intelectuales en el siglo XIX. Precusores del pensamiento moderno*, Siglo Veintiuno editores, 2000, pàg. 169.

³³ El període entre 1878 i 1881 és d'una acció terrorista brutal, que culminarà amb l'assassinat d'Alexandre II. A causa d'aquesta creixent inèrcia d'atemptats, tornaran a prohibir les revistes i llibres, evitaran la democratització dels estudis (que nodreix la *intelligentsia* revolucionària) i l'antisemitisme estatal farà que s'introdueixi en les universitats els *numerus clausus* (estudiants d'origen jueu que es veuen obligats a estudiar a Occident, com el cas de Lev Bronstein (Trotski)) i que formaran un nou grup d'intel·lectuals exclosos.

vegada més al liberalisme i al 1905 signaran una declaració criticant la burocràcia i funden una associació d'àmbit nacional. Alguns professors intervindran en activitats polítiques amb un paper dirigent amb el punt més àlgid a la Revolució del 1905 amb protestes estudiantils i la derrota enfront Japó. És en aquest moment que per primera vegada la premsa es converteix en un dels protagonistes de la revolució. Ara la *intelligentsia* seran grups professionals que lluiten per l'autonomia social.

Els intel·lectuals francesos

En el món contemporani, és amb l'*Affaire* Dreyfus que el terme pren tota la seva rellevància. **Zola** publica el *J'accuse* al diari *L'Aurore* defensant la raó i el valor universal de la veritat davant de les raons d'Estat i el fanatisme polític.

El 15 de gener, després que Zola fos condemnat a un any de presó i a 3.000 francs de multa per l'anterior article es decideix exiliar a Londres i *Le Temps* publica una petició de revisió del procés Dreyfus. El firmen Anatole France, Daniel Halévy, Marcel Proust, Lucien Herr, Claude Monet, Émile Durkheim i Théodore Monod, entre d'altres.

Clemenceau director de *L'Aurore* dies més tard, escriu fent servir el terme *intel·lectual*:

“No constitueixen una senyal tots aquests intel·lectuals, procedents de tots els racons de l'horitzó, que s'agrupen al voltant d'una idea i es mantenen fidels a ella?”

No és la primera vegada, però, que es fa servir el mot intel·lectual. Al 1821 **Saint-Simon** ja l'havia escrit:

“Convido tots el intel·lectuals positius a unir-se i a combinar les seves forces per a procedir a un atac general i definitiu contra els prejudicis, començant l'organització del sistema industrial”.

Però és en el context de l'*Affaire* Dreyfus que s'incorpora al parlar popular. No sense detractors antidreyfusians, com **Ferdinand Brunetière**³⁴, que titlla els intel·lectuals d'arrogants i a Zola li recrimina la seva intromissió en el cas Dreyfus *“La intervenció d'un novel·lista, inclús famós, en una qüestió de justícia militar m'ha semblat una cosa fora de lloc com ho seria la intervenció d'un coronel de la gendarmeria en la qüestió dels orígens del Romanticisme”*³⁵. Els compara amb *“superhomes”*.

Intel·lectual s'associa en un primer moment al grup defensor de Dreyfus, 261 professors d'ensenyament secundari i superior i 230 escriptors i periodistes. Per això **Édouard Drumont*** denunciarà *“la constitució d'una oligarquia immoral i vanitosa, pretensiosa i grotesca de graus, diplomes, agregats i doctors”*³⁶.

³⁴ Ferdinand Vincent-de-Paul Marie Brunetière (Tolón 1849-París 1906). Crític literari francès que desde 1875 col·labora en la *Revue des Deux Mondes*, de la que esdevindrà director el 1895. Membre de l'Acadèmia Francesa el 1893, es convertirà al catolicisme el 1900. Esciu contra Emile Zola i el 1892 contra el projecte d'un monument a Charles Baudelaire.

³⁵ Vegis FINKIELKRAUT, Alain: *Nosotros, los modernos*, Encuentro, 2006, Madrid, p.212.

³⁶ Vegis DEL ÁGUILA, Rafael i varis, *Los intelectuales y la política*, Pablo Iglesias, Madrid, 2003, pàg. 25.

Maurice Barrès* des de la dreta els anomena “*aristòcrates del pensament*” i a la presentació de la Lliga de la Pàtria Francesa al 1898 proclama que “*Ja no es podrà dir que la intel·ligència i els intel·lectuals siguin només d’un bàndol*”³⁷. Els qui abans refusaven el terme ara s’apropen. D’aquesta manera, intel·lectual esdevindrà aquell que critica la realitat en nom de principis i idees universals, un professional del món de la cultura que fa servir el seu prestigi per a influenciar sobre l’opinió pública en assumptes que afecten la societat, o en paraules de **Sartre**³⁸ “*Originalment, el conjunt dels intel·lectuals apareix com una diversitat d’homes que han adquirit una certa notorietat per treballs que demostrin intel·ligència (ciències exactes, ciències aplicades, medicina, literatura, etc) i que” abusen” d’aquesta notorietat per sortir del seu àmbit i d’una concepció global i dogmàtica –vaga o precisa, moralista o marxista- de l’home*”.

Julien Benda* al 1927 a *La trahison des clercs*, refusa el compromís dels intel·lectuals influenciats per la política, doncs “*gràcies a ells hom pot dir que, durant dos mil anys, la humanitat practicava el mal però honorava el bé*”³⁹. Per Benda, els intel·lectuals a partir dels 30 es debatien entre nacionalisme i xenofòbia i els etiqueta de poetes polítics, novel·listes polítics, crítics polítics i metafísics polítics. Estava en contra de Maurice Barrès i Charles Maurras “*veritables promotors del nou nacionalisme*”⁴⁰ i de Charles Péguy, Gabrielle d’Annunzio, Rudyard Kipling i els filòsofs alemanys que glorificaven la nació i la raça.

De fet, Benda participa al *Manifest dels Intel·lectuals Antifeixistes* però segons ell perquè “*defensava principis eterns. Penso que assumeixo el meu paper d’intel·lectual al defensar una mística, no al fer política. No sóc humanista, sinó metafísic, és a dir, el contrari*”. Es va comprometre a favor de Dreyfus, en contra de la guerra contra Alemanya, participa en el *Congrés Internacional d’Escriptors* del 1935. D’altra banda no va firmar una protesta contra l’extermini dels antifeixistes espanyols, doncs estava en contra de l’extermini com a principi.

Régis Debray a finals del XIX continuarà amb la mateixa tònica mostrant un desconeixement voluntari d’algú que de professió sigui intel·lectual, “*menys si és un cridaner mandrós, a mig camí entre l’escriptor i el periodista*”⁴¹, fins arribar a proclamar que no es parli d’intel·lectual, doncs no és un ofici.

Emile Durkheim (dreyfusista) contestarà destacant el fet del compromís, com a deure dels homes que formen part d’una democràcia, amb autonomia, amb potencial per pensar, de jutjar per si mateix. I no només els intel·lectuals, sinó qualsevol home ho pot “*exercir tot els seu dret d’homes i comprometre’s en presència d’ells en un assumpte competència només de la raó (...)*” I ataca els antidreyfusians “*acostumats per la pràctica del mètode científic a formar-se un judici només quan se senten completament clars, és natural que cedeixin menys fàcilment al rampell de la multitud i al prestigi de l’autoritat*”.⁴²

³⁷ Vegis DEL AGUILA, pàg. 26

³⁸ SARTRE, Jean-Paul, *Defensa dels Intel·lectuals*, PUV, València, 2006 (1972), pàg. 31

³⁹ Vegis LOTTMAN, op. cit. Pàg. 82.

⁴⁰ Vegis LOTTMAN, op. cit. pàg.

⁴¹ Vegis FINKIELKRAUT, 2006, op. cit. Pàg. 212-213.

⁴² Vegis FINKIELKRAUT, 2006, op. cit. Pàg. 213.

Els intel·lectuals es va formant com a grup social amb una autoexigència de responsabilitat pública davant els problemes generals de la societat. Paral·lelament s'anaven dissenyant les professions científiques i creatives i s'iniciava un model de jerarquia social, cada vegada menys immòbil, on al cim es trobaven les institucions acadèmiques liberals.

Abans els anys 30 artistes, escriptors i professors s'havien compromès per la justícia, es protestava contra el propi govern o l'abús de poder de la classe dirigent.

A partir dels anys 30 a França el panorama canvia i després d'aquest compromís intern hom passa a una preocupació cap a l'exterior, tal com diu **Cassou** “*d'un Affaire Dreyfus interior a un Affaire Dreyfus exterior: la guerra civil espanyola, la resistència francesa...*”⁴³. S'havia d'actuar pel dret a la justícia fora de França. Lluitaran per la defensa de la democràcia davant l'emergència del feixisme i les guerres, constituint al març del 1934 el **Comitè de Vigilància dels Intel·lectuals Antifeixistes (CVIA)**⁴⁴.

Amb el nazisme⁴⁵ l'intel·lectual passa de moralista a orgànic, estratègic i serà el moment que la majoria dels intel·lectuals antifeixistes s'apropin al partit comunista. Però la presentació per Jruchev al Congrés del Partit Comunista el 1956 de l'informe secret dels crims de Stalin, provocarà una retirada majoritària dels intel·lectuals.

Al 1973, al diari *Le Monde* publica sota el títol “*Intel·lectuals i poder*” un manifest on es proclama que “*Cap país, cap règim, cap grup social és portador de la veritat i de la justícia absoluta, i sens dubte no ho serà mai. La terrible experiència del stalinisme, la transformació dels intel·lectuals revolucionaris en apologistes del crim i de la mentida, mostren fins on poden conduir les identificacions utòpiques i l'atracció del poder, aquestes característiques de l'intel·lectual contemporani*”⁴⁶.

Al 1980 amb la mort de Sartre, prototip d'intel·lectual compromès, es comença el declivi dels intel·lectuals i **Jean-François Lyotard**, proposant la fi d'aquest producte de la Il·lustració amb excessos de modernitat, escriu “*No hauria d'haver mai més intel·lectuals i si n'hi ha, és que estan cecs a aquesta nova dada, nou en la història universal des del segle XVIII: no hi ha subjecte- víctima universal que assenyali la realitat, en nom del que el pensament pugui elevar una requisitòria que sigui al mateix temps una concepció del món*”. És a dir només entén l'intel·lectual amb una responsabilitat ètica i cívica.

Al mateix temps, **Pierre Nora** al 1980 anuncia la mort de l'intel·lectual vident i que ningú “*anirà a preguntar a Michel Foucault, com es feia amb Sartre*” demanant consell sobre el que seria millor decidir en determinades situacions. És un període d'escepticisme, on l'intel·lectual és algú perillós i per **Hayek** haurien d'estar allunyats

⁴³ Vegis LOTTMAN, Herbert, *La Rive Gauche. La elite intelectual y política en Francia entre 1935 y 1950*, Tusquets, 2006 (1982), Barcelona, p.82.

⁴⁴ Organització precursora del Front Popular. Els creadors són Paul Rivet (etnòleg i socialista), Alain (filòsof i escriptor), el físic amb idees comunistes Paul Langevin, Pierre Gêrôme (pseudònim de François Walter), André Delmas i Georges Lapiere (del sindicat de professors CGT). A finals de 1934 el número d'adhesions serà de 6000, entre professors, mestres, escriptors i periodistes. Paul Nizan i André Malraux, entre d'altres, seran alguns dels membres més destacats.

⁴⁵ Jünger, Carl Schmitt, Spengler, Heidegger, Rosenberg... són alguns dels intel·lectuals del nazisme.

⁴⁶ Vegis DEL AGUILA, op. cit. pàg. 29.

del poder i sota sospita quan donin consells col·lectius. Car hom recorda el tràgic segle amb milions de vides humanes sacrificades en projectes per millorar el destí de la humanitat. Però l'intel·lectual postmodern és menys perillós doncs no ni sap ni creu que hi hagi grans coses per defensar. Johnson⁴⁷ cita **Foucault** explicant que “els intel·lectuals francesos han somniat sempre fer la síntesi del savi grec, el profeta jueu i el legislador romà. El miracle és que alguns ho han aconseguit. Però la síntesi evidentment jo és possible després de l'esclat del pensament i el món”. Continua Johnson criticant que malgrat l'aparença de progressistes dels intel·lectuals postmoderns, no deixen de ser radicalment conservadors. Però Bordieu troba necessari que hi hagin intel·lectuals doncs “no hi haurien defensors de les grans causes”.

Per **Maurice Blanchot**⁴⁸ “intel·lectual és un nom de mala fama, fàcil de caricaturitzar i sempre preparat per usar-lo com a insult”⁴⁹. Amb el cas Dreyfus els intel·lectuals fan seva la causa i aquesta justificava que escriguessin, coneguessin i pensessin en una intervenció col·lectiva. Els escriptors que més tard seran anomenats d'avantguarda, mitjançant el **Manifest dels intel·lectuals**, volen garantir la Veritat defensant la necessitat del dret i de la justícia. Seguint amb l'*Affaire Dreyfus*, els anomenats intel·lectuals arriben a una situació on s'obliden d'allò just i eleven Dreyfus a la categoria de símbol. Es constitueixen en moralistes, polítics i místics, com **Péguy** quan escriu que Dreyfus “convertit en heroi, convertit en víctima, convertit en màrtir malgrat ell, es va mostrar indigne d'aquesta triple conversió”⁵⁰.

Dreyfus es converteix en símbol, però no en el símbol *subjecte- víctima universal* que hagués fet que la persona fos digne de la causa defensada, doncs segons Viviani “no s'hagués fet tant per un pobre”. I és que Dreyfus era ric amb el rebuig que això li comportà quan per primera vegada li demanen a Bernard Lazare intervenir en el cas: “si fos un pobre diable, em preocuparia per ell. Però Dreyfus i els seus són molt rics”⁵¹. Quan condemnen Dreyfus només el seu germà el defensarà mentre Jaurès, Clemenceau i els que després seran dreyfusistes lamenten que “una ànima immunda no sigui condemnada a mort quan s'afusella sense pietat simples soldats culpables d'haver tingut un minut de descuit”. Fins i tot Picquart en un principi no defensarà Dreyfus. Blanchot destaca que l'intel·lectual està a posteriori, quan el 1897 es torna a obrir el cas Dreyfus.

⁴⁷ JOHNSON, P., *Intelectuales*, Buenos Aires, Vergara, 2000, pàg. 404.

⁴⁸ **Maurice Blanchot** (1907-2003). Novel·lista, assagista i crític literari francès. Escriví novel·les que mostren una preocupació filosòfica sobre l'experiència de la vida (*Aminadab*, 1942; *Le Très-Haut*, 1948; *Le dernier homme*, 1957), palesa també en la crítica literària i en els assaigs: *Comment la littérature est-elle possible?* (1942), *La Part du feu* (1949), *L'espace littéraire* (1955), *Le livre à venir* (1959), *L'entretien infini* (1969), *L'amitié* (1971), *L'Écriture du désastre* (1980), *Critique de la critique* (1984), etc.

⁴⁹ BLANCHOT, Maurice, *Los intelectuales en cuestión. Estado de una reflexión*, Tecnos, 2003 (2001), pàg. 50.

⁵⁰ Vegis BLANCHOT, op. cit. pàg. 79.

⁵¹ Vegis BLANCHOT, op. cit. pàg. 81.

Han desaparegut els intel·lectuals?

Ara són els moviments socials els que arrossegueuen a alguns intel·lectuals a buscar causes a les que dedicar les seves elucubracions teòriques. No són els intel·lectuals els que lideren les protestes.

L'intel·lectual sempre s'ha associat contra el feixisme, les dictadures, els imperialismes colonitzadors, les guerres...En les democràcies el seu rol es demana que sigui integrador, doncs segons la creença general la democràcia és la menys dolenta de les formes de governar. Així doncs un intel·lectual criticant-la no està ben vist.

A més a més actualment existeix la creença que tot en general és relatiu, i fa que l'intel·lectual nedi en la superfície de la relativitat i l'únic aconsegueix quan fa una capbussada és crear opinió. Abans, per exemple, el marxisme facilitava una plataforma teòrica on qualsevol situació podia tenir resposta. Ara tot depèn.

Els mitjans de comunicació donen força a l'intel·lectual i hipoteca la seva autonomia i creativitat pels mitjans de comunicació, doncs si vol sobreviure no té més remei que fer-ho. **Victoria Camps**, Catedràtica d'Estètica de la Universitat Autònoma de Barcelona., ho resumeix així:

“En la democràcia és difícil que l'intel·lectual compleixi un rol sense comprometre's amb allò establert. Els radicals d'enguany han estat absorbits per un establiment polític, acadèmic, editorial. (...) L'intel·lectual al ser utilitzat ha deixat de ser útil”⁵².

Divideix els intel·lectuals en dos:

- **impecable**, postdogmàtic i sense excés d'ideologia, però visceralment antipolític, insatisfet i exigint solucions perfectes.
- **al servei de la política**, amb la corresponent pèrdua d'independència. Ja no estan fora del sistema, sinó a dintre.

Per la seva banda **Dahrendorf** compara l'intel·lectual amb un bufó⁵³, algú que juga perquè ho pot fer, està fora de la jerarquia social de poder però aquest atén els seus jocs. No és tècnic, expert ni especialista. Però l'intel·lectual topa amb la pregunta clau: *Se'm té en compte?*

⁵² Vegis DEL ÀGUILA, op. cit. pàg. 43.

⁵³ Individu, generalment amb alguna deformitat física, que, a les places públiques i sobretot a les corts dels nobles o els reis, exercia funcions de còmic i utilitzava la seva deformitat per a excitar la hilaritat del públic

Directeur ERNEST VAUGHAN

ABONNEMENTS...

REDACTION...

L'AURORE

Littéraire, Artistique, Sociale

J'Accuse...

LETTRE AU PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE Par ÉMILE ZOLA

LETTRE A M. FÉLIX FAURE

Président de la République

Monsieur le Président. Me permettez-moi, dans ma grande...

de vous adresser, Monsieur le Président, une lettre qui...

est un acte de conscience, un acte de responsabilité...

qui ne s'adresse pas seulement à vous, Monsieur le Président...

mais à tous les Français, à tous les citoyens...

qui ont le droit de vous adresser une telle lettre...

Je vous adresse, Monsieur le Président, une lettre...

qui est un acte de conscience, un acte de responsabilité...

qui ne s'adresse pas seulement à vous, Monsieur le Président...

mais à tous les Français, à tous les citoyens...

qui ont le droit de vous adresser une telle lettre...

qui est un acte de conscience, un acte de responsabilité...

Je vous adresse, Monsieur le Président, une lettre...

qui est un acte de conscience, un acte de responsabilité...

qui ne s'adresse pas seulement à vous, Monsieur le Président...

mais à tous les Français, à tous les citoyens...

qui ont le droit de vous adresser une telle lettre...

qui est un acte de conscience, un acte de responsabilité...

El J'Accuse de Zola al diari l'Aurora.

Portada del fulletó publicat per Bernard Lazare, "Un error judicial", l'1 de novembre de 1896.

